

Innst. 236 S

(2011–2012)

Innstilling til Stortinget fra utenriks- og forsvarskomiteen

Meld. St. 7 (2011–2012)

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om nordområdene. Visjon og virkemidler

Til Stortinget

Sammendrag

Meldingen gir en helhetlig gjennomgang av regjeringens nordområdepolitikk. Den redegjør for visjoner, mål og virkemidler. Regjeringen ser nordområdepolitikken som et langsiktig prosjekt – et generasjonsprosjekt.

St.meld. nr. 30 (2004–2005) Muligheter og utfordringer i nord la et grunnlag for viktige deler av nordområdepolitikken. Høsten 2005, med grunnlag i Soria Moria-erklæringen, erklærte regjeringen nordområdene som sitt viktigste strategiske satsingsområde i utenrikspolitikken.

Dette ble fulgt opp i 2006 med «Regjeringens nordområdestrategi» og videre i 2009 med «Nye byggesteiner i nord. Neste trinn i regjeringens nordområdestrategi». Disse dokumentene ligger fortsatt til grunn for nordområdepolitikken.

Denne meldingen har et utenrikspolitisk hovedfokus. Det legges særlig vekt på hvordan den strategiske og langsiktige utenrikspolitiske satsingen på nordområdene kan bidra til å styrke grunnlaget for verdiskaping og velferd i hele landet.

Dette er ikke en «Nord-Norge-melding» og heller ikke en distriktspolitisk gjennomgang. Nordområdepolitikken handler om å styrke Norges posisjon i nord ved å trekke veksler på erfaringer, kunnskap og ressurser fra hele landet. Vi skal ivareta norske interesser, styrke grunnlaget for verdiskaping, sikre en bærekraftig forvaltning av miljøet, utnytte ressursene på en god måte og forsterke nærvær og samarbeid i nord.

Mens meldingen angir retning og ambisjoner på noen utvalgte områder, vil den konkrete oppfølgingen på de ulike politikkområder presenteres i de ansvarlige departementers egen kommunikasjon med Stortinget. Satsingene som omtales i denne meldingen må også sees i sammenheng med blant annet Svalbardmeldingen (Meld. St. 22 (2008–2009)), den oppdaterte forvaltningsplanen for det marine miljø i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten (Meld. St. 10 (2010–2011)), Petroleumsmeldingen (Meld. St. 28 (2010–2011)), Nasjonal transportplan og andre plandokumenter på relevante sektorer.

Meldingens del I viser hvordan de siste 20 årene har formet grunnlaget for nordområdepolitikken. På dette fundamentet skisserer regjeringen norske hovedmål i nordområdepolitikken de neste 20 årene.

Meldingens del II gjennomgår sentrale utenrikspolitiske sider ved Norges rolle som en ansvarlig aktør i nord.

Meldingens del III gjennomgår nordområdepolitikken relevans på andre sentrale områder.

Med ståsted i 2011 kan vi se tilbake og beskrive noen hovedkarakteristikk ved utviklingen frem til i dag. Nordområdene er blitt en gjenkjennelig ramme for norsk politikk. Med de føringene som er lagt i et bredt spekter av satsinger og initiativ nasjonalt, regionalt, lokalt og internasjonalt, kan vi anslå områder som sannsynligvis vil prege de neste 20 årene.

1990–2010: Nordområdene i støpeskjeen

Syv overordnede tema trer frem som sentrale i utviklingen av dagens nordområdepolitikk:

1) *Fordyping og fornyelse av samarbeidet med Russland*

Forholdet til Russland utgjør en hovedstolpe i norsk nordområdepolitikk. I løpet av to tiår har for-

holdet gått fra den kalde krigens konfrontasjon til et forhold preget av økt tillit, flere kontaktpunkter og voksende samarbeid.

Barentssamarbeidet og Arktisk råd har blitt til viktige møteplasser for Norge og Russland. Gjennom folk-til-folk-samarbeidet i nord er det etablert kontakter på de fleste områder. Det gir Norges forhold til Russland i nord en helt ny kvalitet.

Likevel møter vi fortsatt krevende utfordringer som følge av ulik politisk og forvaltningsmessig kultur. Russland har en rekke utfordringer knyttet til det politiske systemet, demokratiet, rettssikkerheten, respekten for menneskerettighetene og rammebetingelser for næringslivet.

Vår sikkerhetspolitiske forankring i NATO er et viktig bidrag til stabilitet og forutsigbarhet i vårt næringsområde.

2) *Utvikling av et bredt nordområdediplomati*

Barentssamarbeidet er blitt en bærebjelke i det organiserte regionale samarbeidet i nord. Nære bånd mellom menneskene nord i Norge og nordvest i Russland har dertil blitt et viktig supplement og til tider et korrektiv til den hovedstadsdrevne utenrikspolitikken. Samtidig har disse båndene skapt grunnlag for ny økonomisk vekst og styrkede mellommenneskelige forbindelser.

Arktisk råd var i utgangspunktet et miljøvern-samarbeid. Samarbeidet har etter hvert fått et stadig sterkere fokus på klimaendringene og de store konsekvensene disse kan få i Arktis. I dag omfatter samarbeidet i Arktisk råd, i tillegg til klima og miljø, også skipsfart, helhetlig forvaltning, olje og gass, turisme, utdanning, forskning, helse og spørsmål knyttet til økonomisk og kulturell aktivitet. Arktisk råd er det eneste sirkumpolare og det ledende politiske organet for arktiske spørsmål.

Gjennom nordområdedialoger med land utenfor Barentsregionen har norske myndigheter regelmessig informert om norske syn og vurderinger, og åpent drøftet utfordringer og muligheter.

EU, sentrale EU-land og flere land i Asia utformer nå en arktisk politikk, slik alle statene som grenser direkte til Arktis allerede har gjort. Vi ser at stadig flere stater anser at de har verdier og interesser å ivareta, og at de derfor bygger opp egen kunnskap og kapasitet for dette formål. Det samme gjør internasjonale organisasjoner og kommersielle aktører.

3) *Kunnskap om alarmerende klimaendringer*

Fokuset på globale klimaendringer skapte økt oppmerksomhet om nordområdene. Dette fordi endringene her syntes å komme tidligere og være sterkere enn i andre regioner, og vil påvirke klimautviklingen globalt. Et omfattende arbeid om klimaendringene i Arktis gav et viktig bidrag til utviklingen av

den fjerde hovedrapporten fra FNs klimapanel i 2007.

Flora, fauna og hele økosystemer påvirkes i økende grad, og urfolkenes tradisjonelle livsform og næringsgrunnlag utfordres. Endringene kan gi store konsekvenser for folks levekår i andre deler av verden.

Issmeltingen fører samtidig til økt tilgang til ressurser i nordområdene og nye muligheter for skipstrafikk, noe som fører til en økende interesse for å utnytte ressursene i Arktis og økt maritim aktivitet. I de senere årene har vi sett de første kommersielle gjennomfartene med gods- og varetransport mellom Europa og Asia gjennom Den nordlige sjørute.

4) *Helhetlig havforvaltning har sikret ressursene*

Forvaltningsplanen for Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten var den første forvaltningsplanen for et norsk havområde. Planen har dannet utgangspunkt for arbeidet med helhetlige forvaltningsplaner for andre norske havområder. Arbeidet med forvaltningsplanene for norske havområder har også fått betydelig internasjonal oppmerksomhet.

Norge forvalter enorme havområder, med noen av verdens rikeste fiskeressurser. Havressursene har alltid vært et viktig grunnlag for levedyktige lokalsamfunn og bosetting langs norskekysten. Ressursgrunnlaget er i dag svært robust. Samtidig som fisket fremstår som en tidsmessig, oppegående og lønnsom næring, har fiskerisektoren siden 1970-80-tallet også hatt en enorm vekst innen havbruk.

Nest etter petroleumssektoren er fiskerisektoren vår største eksportnæring. Norsk sjømat eksportverdi var i 2010 på 53,8 mrd. kroner – eksportrekord for syvende år på rad.

Torskebestanden i Barentshavet er i dag verdens største, hysebstanden er rekordhøy og loddebestanden er sterk. De siste 10–12 årene har det norsk-russiske samarbeidet gitt svært gode resultater, også mot ulovlig, urapportert og uregulert (UUU) fiske i Barentshavet og Norskehavet.

Samtidig åpner ny kunnskap om marine organismer spennende fremtidsmuligheter for ny og bærekraftig verdiskaping gjennom marin bioprospektering.

5) *Konturene av en olje- og gassregion*

Antakelsen av at en stor del av verdens uoppdagede petroleumsressurser befinner seg i arktiske områder, er en viktig årsak til den økende interessen for Arktis.

Barentshavet er ett av havområdene hvor man forventer å finne store petroleumsressurser. I 1986 ble det gjort store funn på Sjtokmanfeltet på russisk side. På norsk side fant man i 1980 Snøhvit, hvor utbyggingen startet i 2001, som første felt til havs.

Funnene på Skrugard og Norvarg i 2011 har på nytt skapt forventninger.

Avgrensingsavtalen som trådte i kraft 7. juli 2011, åpner nye områder for petroleumsleting i det sørlige Barentshavet. Muligheter for norsk-russisk samarbeid er mange. Samtidig skaper økt petroleumsaktivitet nye miljøutfordringer i havområder med sårbare økosystemer.

Utsiktene til utnyttelse av olje- og gassressursene i nord har gjort at deler av den norske offshorenæringen og leverandørindustrien posisjonerer seg gjennom kompetansebygging og strategiske investeringer.

6) *Gjennomslag for havrettens prinsipper*

Det har de siste tiår skjedd viktige avklaringer i spørsmål om jurisdiksjon i Norskehavet, Barentshavet og Polhavet som berører Norge. Nær alle utestående grensespørsmål vedrørende Norge er nå avklart.

Norge er den første av de arktiske statene som har fått avklart sin kontinentalsokkels yttergrense. Norge har ansvar for havområder som er syv ganger større enn norsk landområde. Bekreftelsen fra de fem kyststatene rundt Polhavet, blant annet gjennom en ministererklæring (Ilulissaterklæringen) i 2008, om å legge havretten til grunn for avklaring av jurisdiksjonsspørsmål og forvaltning i de arktiske havområdene, har stor betydning.

7) *Et nettverk av samarbeid tar form*

Siden avslutningen av den kalde krigen er det vokst frem flere samarbeidsordninger i nord. Forholdet til Russland er utviklet gjennom tosidige forbindelser, men også som en del av Barentssamarbeidet og gjennom Arktisk råd. Det tradisjonelle nordiske samarbeidet har også viet mer oppmerksomhet til nordområdespørsmål.

Stoltenberg-rapporten fra 2009 skisserer konkrete ambisjoner for nordisk samarbeid innen utenriks- og sikkerhetspolitikk.

Den nordlige dimensjon er et partnerskap mellom EU, Island, Norge og Russland. Den er oppstått som ledd i nordlige EU-lands arbeid med å styrke EUs engasjement nordover. Samarbeidet er organisert gjennom ulike partnerskap (miljø, transport og logistikk, helse, kultur).

2011–2030: Retning og overordnede ambisjoner

Historien kan komme til å vise at vi i 2011 stod ved inngangen til nordområdenes tiår. Regjeringen mener utviklingen i nordområdene har et stort potensial for å bidra til å styrke det langsiktige grunnlaget for sysselsetting og verdiskaping, ikke bare i de nordlige deler av landet, men for hele Norge og norske interesser.

Det er et overordnet mål å legge til rette for økt verdiskaping i nordområdene. Dette må skje på en måte som ivaretar hensynet til miljø, klima og urfolk.

Kunnskap er navet i nordområdepolitikken. Regjeringen har tatt konkrete skritt for å bidra til systematisk bygging av kunnskap og kunnskapsinfrastruktur, ved universitetene, høyskolene og andre kunnskapsmiljøer. Regjeringen er opptatt av å konsolidere og utvikle disse og nye miljøer videre. Regjeringen mener det vil være viktig å engasjere fremragende kunnskapsmiljøer i andre land og tilrettelegge for personutveksling med innovative bedrifter og kunnskapsinstitusjoner på aktuelle områder.

På denne bakgrunn skisserer regjeringen her syv utviklingslinjer som vil forme norske satsinger og prioriteringer i nordområdepolitikken:

1) *En ny energiregion i Europa*

Barentshavet ligger an til å kunne bli en viktig europeisk energiregion. Petroleumsleveranser fra denne regionen vil kunne styrke europeisk energisikkerhet og kunne gi viktige bidrag til verdens energiforsyning, samtidig som det kan gi grobunn for industri- og tjenesteutvikling i den nordlige landsdel.

Regionen har også et potensial innen utvikling av fornybar energi som vannkraft, vind- og bølgekraft.

Energidimensjonen vil etter alt å dømme være den viktigste driveren for økt oppmerksomhet om våre nordlige områder i politiske og økonomiske miljøer i andre deler av verden. Gitt regionens sårbare miljø vil spørsmål knyttet til miljøstandarder, teknologi, beskyttelse av særlig verdifulle områder og beredskapssystemer bli viktige.

Gass fra Barentshavet kan bli en viktig europeisk energiressurs. Norge og Europa er langsiktige gasspartnere.

Forventningene om økt aktivitet kan gi grobunn for omfattende norsk-russisk offshore-samarbeid, og bidra til verdiskaping, økt sysselsetting og økte ringvirkninger i de nordlige deler av Norge og Russland.

2) *En ny industriæra i nord*

Regjeringen vil prioritere satsing på utvikling av ny kunnskap om nye muligheter for industri, verdiskaping og arbeid i nord.

Forsvarlig utnyttelse av petroleumsressursene i havet har et særlig stort potensial. Regjeringens ambisjon er at utviklingen av denne næringen må gi muligheter for lokal verdiskaping og utvikling.

Potensialet for økt næringsaktivitet gjør det enda mer interessant å utvikle det økonomiske samarbeidet med Russland, Sverige og Finland i nord. Regjeringen vil legge til rette for et bredt og tett næringsmessig samarbeid med disse landene.

Regjeringen vil holde nær kontakt med regionale myndigheter og Sametinget i disse spørsmål.

3) *Et foregangsområde for helhetlig havforvaltning*

Allerede i dag ser vi et utstrakt samarbeid om bevaring av miljøet og bærekraftig forvaltning av de levende ressursene i nord. Regjeringens ambisjon er å være ledende på dette området i årene som kommer.

En god miljø- og ressursforvaltning forutsetter også styrket samarbeid mellom de arktiske statene, og med de stater og aktører som har virksomhet i nordområdene. Samarbeidet her vil bli viktig for harmonisering av standarder og regelverk for forsvarlig forvaltning av havområdene i nord.

4) *Polhavets økende tiltrekning*

I dag benytter handelsskip på kommersielle vilkår nordlige sjøruter for å utnytte muligheten for kortere reisetid og lavere kostnader. Det er grunn til å tro at aktiviteten vil øke. For Norge byr det på utfordringer og risiko knyttet til økt skipsfart langs norskekysten, men også muligheter når det gjelder å betjene denne trafikken.

I de nærmeste årene er det likevel transporter til og fra Russland og aktivitet knyttet til petroleumsvirksomhet som er forventet å stå for den vesentligste delen av transportveksten.

Kina, Japan, Sør-Korea og Singapore er opptatt av de mulighetene de nordlige sjøruter skaper. Utviklingstrekkene øker den strategiske betydningen av Norges kystlinje og havnekapasitet.

Økt aktivitet kan gi større behov for regulering i de nordlige havområdene og vil kunne få betydning for søk- og redningskapasitet og oljevernberedskap.

5) *En global kunnskapsbank for miljø, klima og samfunn*

Kunnskap fra Arktis er allerede i dag avgjørende for å forstå ikke bare regionale, men også globale sammenhenger i klimasystemet. Samtidig er kunnskap om klimaendringene, havforsuring og hvilke konsekvenser dette vil få i nord, helt sentralt for miljø- og ressursforvaltningen.

Senter for klimadynamikk ved Bjerknessenteret i Bergen, kunnskapsmiljøene tilknyttet Universitetet i Tromsø og Framsenteret, Universitetet i Nordland, CICERO og andre sterke miljøer gir Norge en fremtredende rolle i internasjonalt samarbeid om det arktiske klima og konsekvensene av klimaendringene. Regjeringen legger stor vekt på å støtte disse fremragende kunnskapsmiljøene slik at de forblir internasjonalt ledende.

I årene som kommer skal Svalbard videreutvikles som plattform for forskning, høyere utdanning og overvåking.

6) *Sterkt og nyskapende samarbeid i nord*

Regjeringen vil at Arktisk råd, Barentsrådet og Den nordlige dimensjon videreutvikles og styrkes. Regjeringen ønsker at Norge fortsatt skal være en pådriver for å fordype og utvide dette samarbeidet, med åpne kanaler til ikke-arktiske stater og partnere utenfor regionen.

Kontakt og samarbeid mellom akademiske og andre kunnskapsmiljøer på tvers av landegrensene i nord har bidratt til et sterkere nettverk. Regjeringen vil i årene som kommer bidra til utvidelse og forsterking av slike miljøer mellom Norge og nabostatene, og nordamerikanske, europeiske og asiatiske miljøer.

Forvaltning av petroleumsressursene og fastsettelse av vilkår for leting og utvinning er et nasjonalt ansvar. Et internasjonalt samarbeid er ønskelig når det gjelder kunnskapsutvikling vedrørende miljø og sikkerhet.

Det samme gjelder muligheten til å videreutvikle samarbeidet med Russland innen disse regionale rammene. Norge og Russland har innledet et viktig samarbeid om å opprette et felles program for miljøovervåking, og å legge grunnlaget for en helhetlig forvaltningsplan for den russiske del av Barentshavet basert på de samme prinsipper som den norske.

Samarbeidet innenfor Arktisk råd har blitt styrket. I 2011 ble den første juridisk bindende avtalen fremforhandlet mellom Arktisk råds medlemsland om søk- og redningssamarbeid i Arktis. Høsten 2011 startet forhandlinger mellom Arktisk råds medlemsland, om et arktisk oljeverninstrument, ledet av Norge sammen med USA og Russland.

Norge anerkjenner andre staters legitime interesser i Arktis og hilser velkommen nye permanente observatører til Arktisk råd som oppfyller de fastsatte kriterier for slik deltakelse.

Urfolks stilling vil alltid stå sentralt i det regionale samarbeidet i nord.

Norge vil ta initiativ til å utforme en ny erklæring for Barentssamarbeidet som gir visjoner og retning for samarbeidet de neste 20 år.

7) *Nytt geopolitisk sentrum i nord*

Den strategiske og geopolitiske interessen for nordområdene var gjennom mer enn fire tiår formet av den kalde krigens logikk og regionens utilgjengelighet.

Fortsatt har de nordlige områdene militærstrategisk interesse, blant annet gjennom lokalisering av deler av den russiske atomvåpenstyrken og som øvingsområde for viktige fly og marineenheter. Norge legger vekt på å fortsette utviklingen av et tett og forutsigbart samarbeid med Russland i nord.

Norge har flyttet Forsvarets fellesoperative hovedkvarter til Bodø og flyttet tyngdepunktet for Forsvarets ressurser og aktivitet nordover. Forsvaret

vil i tiden fremover ha et økende fokus på å løse sine oppgaver i nord.

I årene som kommer vil Norge videreføre sin lange tradisjon med å invitere til allierte øvelser i våre områder, særlig i nord.

For Norge vil det også i fremtiden være viktig å sikre at de grunnleggende folkerettslige prinsippene etterleves, og at kyststatenes særlige rettigheter og ansvar respekteres. Det er et godt utgangspunkt at de arktiske kyststatene er enige om de folkerettslige spillereglene. Det vil være viktig for norsk nordområdediplomati å styrke og befeste denne enigheten ytterligere internasjonalt.

Klimaendringene, økt tilgang til naturressurser og økende menneskelig aktivitet tegner nå nordområdene som en region av betydelig geopolitisk interesse – et nytt geopolitisk sentrum. Det er regjeringens overordnede mål å utnytte de muligheter som dette gir, og samtidig forvalte miljø og ressurser på en bærekraftig måte og opprettholde nordområdene som en fredelig og stabil region.

2 – Strategiske prioriteringer og resultater

Meldingen gjengir de sentrale utenrikspolitiske målene skissert i Soria Moria-erklæringene.

Kunnskap, aktivitet og nærvær er retningsgivende begreper for regjeringens satsing på nordområdene.

For å gjennomføre hovedmålsettingene i nordområdepolitikken har regjeringen formulert en rekke overordnede strategiske prioriteringer. Disse kan sammenfattes i 15 punkter:

1. Norge skal være ledende på kunnskap om, for og i nordområdene
2. Regjeringen vil hevde suverenitet og utøve myndighet i nord på en troverdig, konsekvent og forutsigbar måte.
3. Regjeringen vil at Norge skal være den fremste forvalter av miljøet og naturressursene i nordområdene
4. Regjeringen vil styrke overvåking, beredskap og sjøsikkerhet i de nordlige havområder
5. Regjeringen vil styrke og videreutvikle samarbeidet med Russland
6. Regjeringen vil styrke og videreutvikle samarbeidet med øvrige arktiske land og intensivere dialogen med andre partnere vi har felles interesser med i Arktis
7. Regjeringen vil styrke samarbeidet i Arktisk råd og i regionale fora som Barentssamarbeidet og Den nordlige dimensjon
8. Regjeringen vil fortsette arbeidet for gjennomføringen av havretten, og videreutvikle standarder og regelverk på relevante områder
9. Regjeringen vil legge til rette for videreutvikling

av en bærekraftig fiskeri- og havbruksnæring i nord

10. Regjeringen vil legge til rette for en forsvarlig utnyttelse av petroleumsressursene i nord
11. Regjeringen vil legge til rette for sikker sjøtransport og maritim næringsvirksomhet i nord
12. Regjeringen vil fremme landbasert næringsutvikling i nord
13. Regjeringen vil, også i samarbeid med våre naboland, videreutvikle infrastrukturen i nord for å støtte opp om næringsutvikling
14. Regjeringen vil at nordområdepolitikken fortsatt skal bidra til å trygge urfolks kultur og livsgrunnlag
15. Regjeringen vil videreutvikle kultursamarbeidet og folk-til-folk-samarbeidet i nord

For en presentasjon av resultater og prioriteringer under hvert av de 15 punktene vises til omtale i meldingen.

3 – En helhetlig politikk for nordområdene

Situasjonen i nordområdene karakteriseres i dag av stabilitet og samarbeid. Regionen står foran betydelige endringer knyttet til klima, økt etterspørsel etter naturressurser og bruk av havområdene. Regjeringen legger avgjørende vekt på å bidra til å bevare og forsterke det gode samarbeidet man ser i regionen i dag, og mener det er viktig å fortsatt spre kunnskap internasjonalt om utviklingen i nordområdene.

Regjeringen ønsker å tilrettelegge for et tett og åpent samarbeid med aktører som ønsker å være med på å utvikle mulighetene i nord. Regjeringen vil prioritere verdiskapingsdimensjonen i norsk nordområdepolitikk høyere.

Et forsterket samarbeid mellom de tre nordlige fylkene er av særlig betydning, men perspektivet bør utvides. Ivaretagelse av Norges interesser i nordområdene krever at hele nasjonens kunnskap, ressurser og erfaring mobiliseres. Derfor vil regjeringen støtte økt samarbeid mellom relevante kunnskaps- og næringsmiljøer i hele landet.

Norges satsing i nord må også ses i en geopolitisk sammenheng. Aktører som Russland, USA, EU og Kina har interesser i regionen som de tillegger økende vekt, og Norge må følge denne utviklingen og ivareta sine interesser i nord også i lys av dette.

Havområdene i Arktis utgjør fortsatt en viktig geopolitisk dimensjon i USAs og Russlands strategiske kjerneveipolitikk, hvor særlig amerikanske varslingsystemer og den russiske Nordflåten er sentrale.

Nordøst-Asia (Kina, Japan og Sør-Korea) er et globalt kraftsentrum som setter sitt preg på utviklingen i Arktis. Dette skjer gjennom politisk engasjement og investeringer i næringsliv og teknologi,

kombinert med langsiktig satsing på forskning og kunnskapsoppbygging.

Det antas å være betydelige ressurser i nordområdene. En rekke land har strategiske interesser i hvordan energireservene i Arktis blir utnyttet i årene som kommer.

Behovet for mat til klodens stadig større befolkning vil fortsette å øke. Noen av de rikeste og best bevarte fiskebestandene i verden finner vi i arktiske strøk.

Norge har bidratt til å styrke samarbeidet både mellom de fem kyststatene og mellom alle de åtte medlemmene av Arktisk råd, samt Havrettens posisjon.

I løpet av de siste tiårene har temperaturene i Arktis steget dobbelt så raskt som det globale gjennomsnittet. Den gjennomsnittlige årsmiddeltemperaturen i regionen er 2°C høyere enn for hundre år siden.

Dette forårsaker raske endringer i det fysiske miljøet. Utviklingen mot et isfritt polhav ser ut til å gå langt raskere enn det FNs klimapanel la til grunn i sin siste rapport i 2007.

Mindre is vil gi bedre seilingsforhold og lettere tilgang til naturressurser, noe som igjen vil kunne gi grunnlag for ny næringsaktivitet. Regjeringen vil styrke søk- og redningskapasiteten og beredskapen mot akutt forurensning. Regjeringen prioriterer dette nasjonalt og internasjonalt innenfor Arktisk råd, samarbeidet med Russland og internasjonale organisasjoner som IMO.

Økte konsentrasjoner av CO₂ i atmosfæren fører også til havforsuring. Dette vil kunne påvirke økosystemene i stor grad, og forventes å få konsekvenser for fiskerier og andre næringer basert på høsting av marine ressurser.

Økt skipstrafikk og ressursutnyttelse kan gi ytterligere press på økosystemer og arter som er sårbare for klimaendringer.

Regjeringen styrker kunnskapen om klimaendringene i Arktis og konsekvenser globalt og regionalt gjennom den nasjonale satsingen i Framsenteret i Tromsø og Bjerknessenteret i Bergen. Regjeringen har derfor vektlagt dette samarbeidet blant annet innen rammen av Arktisk råd.

Regjeringen ønsker å prioritere dette arbeidet også fremover, både som et bidrag fra de arktiske landene i det internasjonale klimaarbeidet og for å være forberedt på de endringene som vil komme i regionen.

Regjeringen vil være en pådriver for at klimatilpasning blir et sentralt tema for arbeid under Arktisk råd og andre samarbeidsfora i nordområdene.

Ifølge Nordisk institutt for studier av forskning, innovasjon og utdanning (NIFU) var de totale private

og offentlige utgiftene til nordområdeforskning på vel 2,7 mrd. kroner i 2009.

Regjeringen mener det er nødvendig med et tettere samarbeid og klarere arbeidsdeling mellom forsknings- og utdanningsinstitusjonene for å sikre kvalitet og kritisk masse. Regjeringens mål er at man gjennom dette skal få høyere kvalitet, relevans og tettere kontakt med samfunns- og næringsliv.

Regjeringen har iverksatt flere tiltak for på lengre sikt å bedre rekrutteringen til samiske språk og samisk lærerutdanning.

En revidert strategi for høyere utdannings samarbeid med USA og Canada ble lansert høsten 2011.

Arktisk universitet er et nettverk mellom høyskoler og universiteter i de sirkumpolare landene, som støttes opp med blant annet stipendordninger og midler til utvikling av felles utdanningsprogrammer. Regjeringen ønsker å styrke det internasjonale samarbeidet om forskning og høyere utdanning i nordområdene. Forskning og høyere utdanning er, og skal være, en viktig del av norsk virksomhet på Svalbard.

Regjeringen mener at en økende andel av ressursene til forskning i landsdelen må komme på grunnlag av konkurranse på nasjonale og internasjonale arenaer. Dette er viktig for å sikre robuste miljøer basert på kvalitet og relevans.

Skal vi lykkes i nord, må det trekkes vekslers på erfaringer og spisskompetanse fra kunnskapsmiljøer over hele landet.

Regjeringen vil arbeide for å utvikle etiske retningslinjer som tar hensyn til urfolk ved økonomisk virksomhet i nord, på grunnlag av gjeldende norsk rettstilstand.

Regjeringen vil legge til rette for at urfolk har gode vilkår for å delta i prosesser og medvirke i planlegging, beslutninger, forvaltning, overvåking og forskning for å nyttiggjøre seg mulighetene den fremtidige utvikling i nord kan gi. Regjeringen legger vekt på grenseoverskridende urfolkstiltak innen språk, tradisjonskunnskap, kulturbasert næringsutvikling, kapasitets- og kompetansebygging ved samiske institusjoner og organisasjoner, forskning, formidling og utveksling av urfolks kultur og tradisjoner.

4 – Virkemidler i nordområdepolitikken

Utenriksdepartementets tilskuddsmidler for nordområdene og samarbeidet med Russland har økt de senere år og utgjør i 2011 om lag 348 mill. kroner.

Barents 2020 har vist seg som et fleksibelt og effektivt verktøy for å kunne gi rask støtte til initiativer der private aktører deltar for å utfylle det offentlige bidraget (offentlig-privat partnerskap).

Regjeringen ønsker å styrke involveringen av nordnorske kunnskapsmiljøer ved at minst 50 pst. av tilskuddsmidlene under Barents 2020-ordningen skal

gå til prosjekter der nordnorske kunnskapsmiljøer deltar.

Tilskuddsordningen for arktisk samarbeid er meget viktig for at Norge skal være en pådriver for kunnskapsutvikling og politikkutforming i Arktis.

Handlingsplanen for atomsamarbeidet ble etablert på 1990-tallet for å følge opp utfordringer relatert til atominstallasjoner og kjernefysisk materiale i Nordvest-Russland.

Gjennom nordområdedialogene ønsker regjeringen å forme dagsordenen i nord og posisjonere Norge som en premissleverandør. Regjeringen ønsker å vinne respekt og forståelse for norske synspunkter og interesser i nord, utvikle konkrete samarbeidsprosjekter og at andre land mobiliserer økte ressurser og økt oppmerksomhet til nordområdeforhold.

I økende grad er utviklingen i Arktis et tema som preger dialogene. De vanligste temaene er: klima, skipsfart, ressurser.

Regjeringen vil intensivere dialogen med de landene som ønsker å bli permanente observatører i Arktisk råd. Videre er det etablert en tett dialog med sentrale EU-land som Frankrike, Storbritannia, Tyskland, Spania, Polen, Nederland og Italia.

En samarbeidsavtale (MoU) med Island om arktisk forskningssamarbeid ble undertegnet på utenriksministernivå i september 2011.

Regjeringen ønsker å styrke dialogen om nordområdespørsmål også på parlamentarisk nivå, og vil derfor ta initiativ til årlige dialoger mellom Utenriksdepartementet og parlamentarikerforsamlinger som har betydning for nordområdene.

Alle land som har lagt frem nordområdestrategier, opptatt av å bevare fred, stabilitet og forutsigbarhet, en bærekraftig forvaltning og utvikling av de fornybare og ikke-fornybare ressursene i nordområdene, respekt for havretten og at det folkerettslige rammeverket i Arktis er på plass gjennom FNs havrettskonvensjon, og viktigheten av Arktisk råd.

Utenriksdepartementet har ansvaret for å koordinere regjeringens nordområdepolitikk.

Det foreslås å opprette et samordningsforum ledet av utenriksministeren med deltakelse av fylkesrådslederne i Nordland, Troms og Finnmark, samt sametingspresidenten. Hovedformålet med utvalget vil være samordning og informasjonsutveksling med hovedvekt på den utenrikspolitiske og grenseregionale dimensjon i nordområdepolitikken.

Det er opprettet en egen seksjon som har hovedansvaret for arbeidet med og koordineringen av nordområdesaker i utenriksdepartementet. Utenriksstasjonene i de arktiske stater og andre sentrale land setter også av ressurser for å fremme norsk nordområdepolitikk. Meldingen vil ikke føre til noen endringer i Utenriksdepartementets og utenriksstasjonenes

administrative oppsett for behandling av nordområderelaterte saker.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Eva Kristin Hansen, Svein Roald Hansen, Nina Mjøberg, Sverre Myrli, Tore Nordtun og Helga Pedersen, fra Fremskrittspartiet, Jan Arild Ellingsen, Morten Høglund, Siv Jensen, Peter N. Myhre og Karin S. Woldseth, fra Høyre, Peter Skovholt Gitmark, Ivar Kristiansen og lederen Ine M. Eriksen Søreide, fra Sosialistisk Venstreparti, Snorre Serigstad Valen, fra Senterpartiet, Trygve Slagsvold Vedum, og fra Kristelig Folkeparti, Dagfinn Høybråten, mener nordområdepolitikken handler om å styrke Norges posisjon i nord, både regionalt og internasjonalt gjennom å trekke veksler på ressurser, erfaringer og kunnskap fra hele landet. Komiteen mener dette best kan skje ved å legge grunnlag for arbeid og verdiskaping med utgangspunkt i områdets naturressurser. Det handler også om å styrke Nord-Norges posisjon i Norge.

Etter komiteens oppfatning har nordområdene de siste tiårene gått fra å være en relativt marginalisert geografisk region, til å oppnå geopolitisk betydning som følge av en rekke faktorer som blant annet forekomst av naturressurser og dertil egnet teknologi for å utvinne disse og klimaendringer. Komiteen mener at Norges politikk med hensyn til nordområdene må være strategisk og målrettet. Utviklingen av en diversifisert økonomisk aktivitet både på fastlandet, Svalbard og øvrige territorier vil bidra til å styrke suverenitet og territoriell integritet samt legge geopolitiske premisser for andre staters tilstedeværelse i disse områdene.

Komiteen viser til at nordområdene er regjeringens viktigste strategiske satsingsområde, noe som støttes av et samlet storting. Dette forplikter til handling og iverksettelse av konkrete tiltak for å realisere nordområdenes potensial.

Komiteen mener det er skapt et godt grunnlag for å fremme utvikling og vekst i Nord-Norge. I den sammenheng vil komiteen særlig peke på delelinjeavtalen med Russland som har skapt forutsetninger for et tettere samarbeid med Russland og en videre utvikling av Barentshavet.

Komiteen mener det er viktig at nordområdestrategien og de muligheter som ligger der, må kommuniseres aktivt inn mot både EU og relevante medlemsland, og ikke minst direkte mot europeisk næringsliv.

Komiteen mener den aktive energidialogen med EU og EUs medlemsstater må fortsette for å fremme attraktive løsninger på Europas økende energibehov. Norge må også følge arbeidet med energi og klima i EU tett, da dette vil kunne ha stor påvirkning på norske interesser og forholdet mellom Norge og EU.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, mener tiden nå er kommet for å bringe en overordnet nordområdevisjon til konkrete resultater.

Flertallet understreker betydningen av at nordområdepolitikken fremstår som et samlet hele og at det blir en tydeligere koordinering av politikken mellom ulike fagorganer og departementer. Flertallet peker på at nordområdepolitikken viktigste dokumenterte resultater så langt har kommet på områder hvor Utenriksdepartementet har ansvaret. Utfordringen for regjeringen, og særlig for Utenriksdepartementet som koordinerende departement, er etter flertallets mening nå å sikre at også andre departementer følger opp strategien.

Flertallet mener at meldingen i liten grad forplikter regjeringen på nye tiltak og virkemidler utover det som allerede er vedtatt, og at den slik sett mer har karakter av en statusrapport enn en stortingsmelding om visjon og virkemidler for den fremtidige nordområdepolitikken. I meldingens beskrivelse av regjeringens 15 overordnede strategiske prioriteringer, brukes nesten utelukkende ord som «videreutvikle, legge til rette for, arbeide for, videreføre, sikre, intensivere, være pådriver for, følge opp». Nordområdemeldingen inneholder knapt nye, konkrete tiltak som ikke har vært varslet tidligere, selv om mer enn 100 prioriteringer er listet opp i meldingen. Flertallet mener regjeringens årlige rapportering om nordområdepolitikken i statsbudsjettet bærer preg av det samme. Store og små tiltak og bevilgninger på ulike departementers område samles på en felles liste og gis betegnelsen nordområdesatsing, selv om de ville hatt en naturlig plass også i statsbudsjetter uten en uttalt nordområdesatsing.

Flertallet savner i meldingen en tydeligere forpliktelse til satsing på infrastrukturtiltak i nordområdene som grunnlag for fremtidig næringsutvikling. Dette gjelder både nettinfrastruktur, veier, havnekapasitet og jernbane. Utsiktene til næringsutvikling både innen olje- og gassutvinning og utvikling av malm- og mineralressurser i nordområdene vil medføre betydelig økt behov for infrastrukturkapasitet.

Flertallet vil påpeke at infrastrukturtiltak tar lang tid fra planlegging til ferdigstilling. Med de funn som allerede er gjort i Barentshavet, og de mineralressurser som er kartlagt på land, har man nå et tids-

vindu på 10–15 år for å få på plass nødvendig infrastruktur som vil være en forutsetning for vellykket næringsutvikling og ringvirkninger i nordområdene. Kraftig forsterking og utbygging av kraftnettet i nord vil eksempelvis være en forutsetning både for utbygging av ny fornybar energi, elektrifisering av olje- og gassutbygginger i Barentshavet, og for at store internasjonale selskaper skal kunne etablere seg i nord.

Flertallet mener regjeringens strategi for å sikre lokale ringvirkninger av fremtidig økt olje- og gassutvinning i nord er for diffus. Positive ringvirkninger vil styrke legitimiteten i befolkningen for risiko knyttet til økt aktivitet i sårbare havområder eller naturinngrep på land. Uten en konkret politikk for ringvirkninger vil den offentlige debatten lett bli fokusert på skadevirkninger, ulemper og risiko på kort og lang sikt, enten det er snakk om olje- og gass- eller mineralutvinning.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti vil i denne sammenheng påpeke at regjeringens svekkelse av petroleumslovens krav til oljeselskapenes organisasjon, ledelse og lokalisering av baser i Norge, som ble vedtatt i Stortinget våren 2011, var et steg i feil retning.

Komiteen mener det særlig er med hensyn til en bred satsing på infrastruktur, utdanning, forskning og internasjonalt samarbeid at offentlige myndigheter har en viktig rolle å spille. Det handler om alt fra kunnskap og grenseoverganger til jernbane, veier og beredskap. For å oppnå full effekt mener komiteen at det er riktig og nødvendig at tiltak på tvers av sektorer iverksettes med den nødvendige samordning og i et tempo som gjør det mulig å hente ut positive gevinster og ikke minst synliggjøre at nordområdesatsingen handler om mye mer enn godt utenrikspolitisk diplomati og små grep på fastlandet.

Etter komiteens mening må de tiltak som iverksettes, forventes å gi lokale ringvirkninger og skape grunnlag for levedyktige lokalsamfunn.

Komiteen er av den oppfatning at lokale ringvirkninger av for eksempel økt petroleumsaktivitet skapes lettere hvis den nordlige landsdel får på plass en transportstruktur som ivaretar næringens behov. Uten tilpasset infrastruktur vil aktiviteter i landsdelen i altfor stor grad kunne bli «fjernstyrt» fra andre lokasjoner. Til en viss grad vil pendling måtte forekomme, særlig ved bygging av nye anlegg, men komiteen mener at permanent pendling i stor utstrekning ikke bygger levedyktige lokalsamfunn i Nord-Norge.

Komiteen vil peke på at kompetanse i bred forstand er nødvendig for å få den ønskede satsing. Komiteen mener det er riktig å ha et lokalt fokus på rekruttering. Dette vil gi de beste ringvirkninger

og være med på å bygge levedyktige lokalsamfunn. Utdanningsinstitusjonene i Nord-Norge må være drivkraften for å utdanne den kompetanse som nå og fremover vil etterspørres.

Komiteen er klar over at det ikke er mulig å vedta politisk etablering og drift av norsk og internasjonalt næringsliv i Nord-Norge. Men komiteen mener det må arbeides målrettet med å få realisert en slik landsdelsutvikling. Komiteen vil peke på at både rammebetingelser og gevinster ved å drifte aktiviteter i nord fra nord må være tydelige. Dette gjelder også for myndighetsfunksjoner, særlig knyttet til petroleumssektoren.

Komiteen vil peke på at interessemotsetninger kan skape både konflikt og forsinkelser. Komiteen vil be offentlige myndigheter innta en offensiv holdning for å identifisere slike konflikter og søke å involvere alle relevante parter i prosesser for å skape løsninger. Komiteen mener det må vurderes å støtte kapasitetsbygging hos berørte parter, i temaer som vil være relevante å få løst. Komiteen vil særlig peke på utfordringer ved elektrisitetsnettet – også i Nord Norge – og viser til regjeringens nettmelding, hvor det foreslås en vesentlig opprustning av nettet i hele Norge. Det er avgjørende for befolkningen og næringslivet at strømforsyningen utbedres, samtidig vil fremføring av nye kabler kunne skape interessekonflikter som må løses.

Komiteen mener nordområdesatsingen må forankres på en slik måte at man klarer å få på plass den nødvendige satsing. Det må være forståelse i alle departement for at nordområdene vil kreve særlig prioritet. Komiteen mener det er viktig å utnytte det tidsvindu som nå har åpnet seg i nordområdene og bygge videre på det. Skal Norge makte å innta den ønskede posisjon i nordområdene, mener komiteen at det krever et målrettet arbeid og vilje til å satse.

Komiteen har merket seg at det foreslås et samordningsforum mellom utenriksministeren, fylkesrådslederne i de tre nordligste fylkene og samlingspresidenten for å utveksle informasjon og styrke muligheten til gjennomføring av større prosjekter. Komiteen ser at et slikt forum kan spille en positiv rolle, ikke minst når det gjelder til å sikre nødvendig fremdrift i offentlige prosesser. Men komiteen vil understreke at evnen til å gjennomføre større prosjekter i stor grad vil avhenge av de politiske myndigheters vilje til å prioritere innenfor budsjettammer.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, mener at mangelfull satsing vil bli møtt med usikkerhet og frustrasjon fra så vel lokalbefolkning, norsk industri og internasjonale aktører.

Den nødvendige industrielle og samfunnsmessige mobiliseringen i Nord-Norge vil utebli.

Miljø og klima

Komiteen viser til at regjeringen gjennom nordområdepolitikken vil følge opp nasjonale og internasjonale forpliktelser på miljøområdet. Komiteen viser videre til at utøvelsen av nordområdepolitikken vil foregå innenfor vedtatt miljøløvgivning.

Komiteen støtter også regjeringens ambisjon om at Norge skal være et foregangsland når det gjelder helhetlig, økosystembasert forvaltning av havområdene, og har merket seg at regjeringen innenfor de relevante samarbeidsfora vil arbeide for en helhetlig, økosystembasert forvaltning av miljøet i hele den arktiske regionen. Komiteen vil i denne sammenheng særlig understreke viktigheten av å styrke havmiljø samarbeidet med Russland med sikte på å etablere et helhetlig norsk-russisk overvåkingsprogram for Barentshavet.

Raske klimaendringer i kombinasjon med økt aktivitet understreker etter komiteens syn behovet for beskyttelse av særlig sårbare områder og arter. Komiteen støtter på denne bakgrunn regjeringens understrekning av behovet for et mer målrettet regionalt samarbeid på dette området.

Komiteen er opptatt av at klimaendringene vil bli størst og merkes først i nordområdene, og at mange samfunn og naturbaserte næringer er sårbare for klimaendringer. Komiteen støtter derfor regjeringens understrekning av at klimatilpasning må bli et sentralt tema for Arktisk Råd og andre samarbeidsfora i nordområdene.

Petroleumsvirksomhet

Komiteen har merket seg estimerer fra US Geological Survey (2008) om at så mye som 22 pst. av verdens uoppdagede petroleumsressurser kan finnes i Arktis. Komiteen er av den oppfatning at politiske beslutninger om utvinning av disse ressursene, samt beslutninger knyttet til fremtidig infrastruktur for gass og olje på norsk sokkel, har geopolitisk interesse.

Komiteen mener det er viktig med en helhetlig og langsiktig lete- og utbyggingsstrategi i nord basert på klare målsettinger for gasseskport og nasjonal industriell aktivitet.

Komiteen har merket seg at regjeringen har som sitt utgangspunkt at det er et overordnet mål å legge til rette for økt verdiskaping i nordområdene. Det er komiteens vurdering at petroleumsvirksomheten i Barentshavet og Norskehavet er den enkeltfaktor som i størst grad vil kunne bidra til ny verdiskaping og sysselsetting i Nord-Norge. Komiteen mener det er viktig å sikre stegvis utvikling av

petroleumsvirksomheten, og at slik virksomhet ikke innrettes på en måte som står i konflikt til andre sentrale nærings- og miljøinteresser i regionen.

Komiteen har registrert at petroleumsvirksomheten i Barentshavet tiltrekker kommersielle aktører fra hele verden. Dette er selskaper som kan ha svært mye å tilføre Nord-Norge i form av kapital, kunnskap og arbeidsplasser.

Etter komiteens vurdering er det viktig at myndighetene bidrar til å gjøre det attraktivt for disse selskapene å investere og etablere seg i Nord-Norge. Disse tiltakene må gjennomføres i nær dialog med de aktuelle selskapene.

Komiteen viser til Norges strenge miljøkrav til petroleumsutvinning, og mener at disse bør danne grunnlaget for felles standarder for all petroleumsrelatert aktivitet i Arktis. Det forutsettes at slike felles miljøstandarder ikke medfører mindre strenge krav, men en miljøregulering som fullt ut tar høyde for de spesifikke utfordringer og risiki som er knyttet til petroleumsvirksomhet i slike nordlige farvann. Komiteen mener at Arktisk Råd er et egnet forum for å utvikle slike standarder.

Komiteen mener det må være et prioritert arbeid fra både næringens og myndighetenes side å jobbe sammen med russiske aktører om alle sider ved petroleumsutvinning, inkludert tekniske miljøkrav, varslingsrutiner, beredskapskrav og øvelser knyttet til beredskap.

Så lenge det ikke er foretatt en investeringsbeslutning knyttet til Sjtokmanfeltet og man heller ikke er kommet veldig langt i å utvikle olje- og gassaktivitet i Barentshavet ligger alle muligheter åpne, slik komiteen ser det, for at Norge kan legge viktige premisser for utviklingen. Som en viktig gasseksportør til Europa er det også viktig å gi signaler om langsiktighet og forutsigbarhet. Komiteen mener at investeringer i nye LNG-anlegg eller gassrør fra Barentshavet og ned til Nordsjøen er viktige strategiske beslutninger.

I denne forbindelse mener komiteen at det må utredes og utvikles en norsk LNG-strategi, særlig i forbindelse med gassutviklingen i Barentshavet.

Komiteen mener at et gassrør fra Barentshavet som knyttes til eksisterende rør videre til Europa vil kunne legge til rette for at fremtidige gassfunn kan kobles på og at gassen dermed kan gjøres tilgjengelig for markedet. Slik komiteen ser det bør det også legges til rette for at røret kan ha et eller flere ilandføringspunkter i Nord-Norge.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet og Høyre mener at det i forbindelse med ilandføring av naturgass må utredes tilknytning til det nordeuropeiske gassrørledningsnettverket.

Disse medlemmer mener at gassen vil kunne benyttes til egnede industriprosjekter. I Narvik er det konkrete planer knyttet til LKAB, og disse medlemmer mener at gass og en satsing på mineralutvinning vil gi en god synergieffekt.

Komiteen er av den oppfatning at dagens petroleums-skattesystem som medfører at petroleumsselskapene kan få refundert 78 pst. av leteutgiftene, har bidratt til mangfold i selskapsstrukturen på norsk sokkel og bidratt til et diversifisert kompetanse- og kunnskapsmiljø.

Komiteen er opptatt av at utvinning av olje og gass skal generere næringsvirksomhet lokalt. Komiteen mener at sentrale myndigheter må bidra til at det legges til rette for leveranser fra lokalt næringsliv i utbygging og drift.

Komiteen peker på at nordnorske bedrifter så langt har begrenset erfaring som leverandører til petroleumsnæringen sammenlignet med bedrifter lenger sør. Skal bedrifter i Nord-Norge være konkurransedyktige, slik at en får mest mulige lokale og regionale ringvirkninger av petroleumsvirksomheten utenfor Nord-Norge, vil det være viktig å bygge opp kompetanse lokalt og styrke det lokale og regionale næringslivet. Komiteen mener derfor at staten bør bidra økonomisk til oppbygging av kompetanse og leverandørutvikling i Nord-Norge.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til Høyres alternative statsbudsjett for 2012 der det som en start ble foreslått å bevilge 200 mill. kroner til dette formålet. Bevilgningen skal benyttes til å finansiere etablering av forskningsinstitusjoner som gir kompetansetunge arbeidsplasser og penger lokalt.

Disse medlemmer mener at når Forvaltningsplanen for Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten og Vesterålen skal revideres, så må det åpnes for konsekvensutredning av Nordland VI, Nordland VII og Troms II. Konsekvensutredningen vil avdekke behov for kunnskap om området som må på plass før områdene kan åpnes for petroleumsvirksomhet. Disse medlemmer mener at konsekvensutredningen skal gi svar på hvilke krav som skal stilles til petroleumsvirksomhet i dette området og på hva som bør gjøres for å styrke beredskapen og fremme positive ringvirkninger.

Disse medlemmer mener at lokalsamfunnene i Lofoten og Vesterålen bør få en andel av petroleumsinntektene fra storsamfunnet når det gjelder næringsinntektene fra havet lokalt. Disse medlemmer mener derfor at det bør etableres et næringsfond i størrelsesorden 5 mrd. kroner for de lokalsamfunn som blir berørt i Lofoten og Vesterålen når det åpnes for petroleumsvirksomhet i dette området.

Næringsutvikling

Komiteen mener nordområdene har et stort potensial for næringsutvikling både på land og til vanns innenfor etablerte sektorer så vel som relatert til nye områder. Dette er knyttet til, men ikke begrenset til fiskerinæringen, bioprospektering, arktisk landbruk, reindrift, maritim sektor, turisme, mineralnæringen, petroleumsvirksomhet m.m. Komiteen er av den oppfatning at det må legges til rette for utnyttelse av naturressursene på en måte som bidrar til økt verdiskaping og sysselsetting. Komiteen vil understreke at en full utnyttelse av dette potensial vil kreve langsiktig strategisk tenkning og et aktivt samarbeid mellom næringsliv og offentlige myndigheter. Komiteen vil samtidig understreke viktigheten av at rammevilkårene for næringslivet må være av en slik art at det kan legges grunnlag for at nordområdene blir et aktivt knutepunkt for handel, investeringer og FOU. Under rammevilkår ligger også hensyn til urfolksproblematikk i nordområdene.

Komiteen viser til at klimaendringene kan representere både utfordringer og muligheter for næringslivet i nordområdene. Komiteen viser til Islands arktiske strategi vedtatt av Alltinget i mars 2011 hvor det foreslås opprettet et arktisk handelskammer. Komiteen er positiv til et eventuelt initiativ til å opprette et slikt handelskammer i forbindelse med formannskapet i Barentsrådet, under forutsetning av at man unngår dupliserende virksomhet og styrker koordineringen av virksomheten på området.

Komiteen viser til at Norge mangler rundt 16 000 ingeniører, og at 62 pst. av arbeidsgiverne mener det er «ganske vanskelig» eller «meget vanskelig» å få tak i ingeniører i Nord-Norge ifølge en undersøkelse utført av Synovate på vegne av Norges Ingeniør- og Teknologiorganisasjon. Komiteen er av den mening at et bredt spekter av virkemidler må til for å løse denne utfordringen. Man må øke interessen for realfag så tidlig som mulig i utdanningsløpet, samt hindre frafall blant studenter som påbegynner utdanning innen realfag. Videre må man, slik komiteen ser det, styrke lokalt og regionalt samarbeid mellom videregående skoler, høyere utdanningsinstitusjoner og næringsliv gjennom blant annet hospitering, utveksling og praktikantstillinger. Det må satses aktivt på å øke kapasiteten ved institusjoner som i dag tilbyr ingeniørfag, og vurderes i samråd med andre utdanningsinstitusjoner å etablere slike fag. Komiteen mener at økt satsing på lokal og regional rekruttering bør finne sted, og samtidig bør man fra norsk side og etter behov drive målrettet rekruttering av ingeniører i utlandet.

Komiteen viser til at kun anslagsvis 14 pst. av arealet på Fastlands-Norge var kartlagt for mineralressurser per 2011, og at dette økte til rundt 21 pst. innen utgangen av året. Komiteen er kjent med at

Sverige og Finland har kartlagt henholdsvis 90 og 100 pst. av sitt areal for mineralressurser med høyoppløselige data. Komiteen viser til at EU benytter seg av 20 pst. av produksjonen av metaller på verdensbasis, men står selv for bare 3 pst. av produksjonen. Økt tilgang på norske mineraler vil, slik komiteen ser det, også kunne bidra positivt både til norsk og europeisk industriutvikling. Det er derfor, etter komiteens mening, viktig at kartleggingsvirksomheten av mineralressurser trappes opp, både i de tre nordligste fylkene hvor denne utføres av Norges Geologiske Undersøkelser (NGU), og på Svalbard hvor Norsk Polarinstittutt er ansvarlig for den geologiske kartleggingen. Dataene fra NGU danner grunnlaget for etableringer og virksomheter tilknyttet prospekteringsindustrien.

Komiteen mener videre at det bør fremlegges konkrete forslag til et samarbeid innen mineralnæringen med Nord-Sverige og Nord-Finland for å øke den samlede verdiskaping i regionen.

Komiteen mener at avfallsdeponering er en av de største utfordringene i gruveindustrien, og det er viktig å få raske avklaringer når det gjelder deponering av slikt avfall. Komiteen mener sjødeponi kan være en løsning ved etablering av ny gruveindustri i Nord-Norge, men at valg av løsning må vurderes særskilt i det enkelte tilfelle. Mangel på avklaringer med hensyn til deponi forsinker igangsetting av ny virksomhet.

Komiteen viser til at mineralloven som trådte i kraft 1. januar 2010 regulerer rammevilkårene for mineralnæringen, og at regjeringen som en oppfølging av loven utarbeider en strategi for næringen. Komiteen ser frem til fremleggelsen av en slik strategi og hvordan den vil kunne stimulere til økt vekst i næringen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, mener at særbestemmelsene for Finnmark i mineralloven innebærer et parallelt saksbehandlingssystem til plan- og bygningsloven. Flertallet mener dette gir en svært tung saksbehandlingsprosess i Finnmark spesielt. Flertallet mener det må være et mål å få til en mer effektiv behandling. Dette betinger samtidig god dialog og tidlig involvering mellom industri- og urfolksaktører når det gjelder utvikling av nye industriprosjekter.

Komiteen viser til at satsing på romvirksomheten er spesielt viktig for nordområdene. En vesentlig del av romforskningen og romvirksomheten foregår i de tre nordligste fylkene og på Svalbard, blant annet ved rakettskytefeltene på Andøya og Svalbard,

radaranlegget EISCAT, laseranlegget ALOMAR på Andøya og Nordlysstasjonen i Longyearbyen.

Komiteen understreker betydningen av å videreføre utviklingen av rombasert infrastruktur i nordområdene, noe som også utløser en rekke kontrakter for oppdrag for norske bedrifter. Regjeringen slår fast at denne satsingen skal videreutvikles, noe komiteen støtter. Dette skal blant annet gjøres i regi av Andøya Rakettskytefelt og deltakelse i utbyggingsfasen av det europeiske satellittnavigasjonsprogrammet Galileo.

Komiteen viser til rapporten «Næringslivet og polarforskningen» utarbeidet av Forskningsrådet (2011) om hvordan den strategiske satsingen på nordområdene kan bidra til å styrke næringsgrunnlaget i nord så vel som i landet for øvrig. Komiteen mener det er viktig å videreutvikle Svalbard og havområdene rundt som en basis for diversifisert forskning på og utvikling av ny næringsvirksomhet.

Komiteen viser til Dokument 8:180 (2009–2010) der det ble fremmet forslag om utvidet Skattefunn. Skattefunn ble opprettet i 2002 av Bondevik II-regjeringen som et tiltak for å øke norsk næringslivs forsknings- og utviklingsinnsats. Skattefunn-ordningen er en skattefradragordning hvor støtten til forskning og utvikling gis som fradrag i utlignet skatt. Komiteen peker på at en utvidelse av ordningen vil oppmuntre til økt forskning og utvikling også for virksomhet knyttet til marine råstoffer.

Flere av næringene i nordområdene legger selv ned et betydelig arbeid i og setter av store ressurser til forskningsrettet virksomhet i nord. Et tettere samarbeid mellom næringene og offentlige institusjoner knyttet til FOU vil, slik komiteen ser det, kunne gi synergieffekter og ringvirkninger på en rekke områder. For å styrke mangfoldet innen FOU-miljøene mener komiteen det er viktig at også private aktører får innpass i store nasjonale forskningsprogrammer.

Komiteen viser til konklusjonene i rapporten fra Forskningsrådet (2011) om at et viktig suksesskriterium for at næringene skal nyttiggjøre seg FOU-institusjonene er aktiv tilrettelegging og tilgjengeliggjøring av forskningsdata for industrien, slik som, men ikke begrenset til seismikkdata som legger grunnlaget for åpning av nye områder for petroleumsvirksomhet.

Komiteen har registrert at både oljeselskapene, rederiene og andre maritime aktører har pekt på nødvendigheten av å styrke den maritime infrastrukturen i Nord-Norge. Uten en godt utbygd verkstedskapasitet med tilhørende infrastruktur i form av havner, kaier og baseområder i de mest aktuelle områdene risikerer bedriftene å måtte gjennomføre mange unødvendige seilinger til og fra Vestlandet for å få

gjennomført nødvendige reparasjoner og andre serviceoppdrag. Komiteen vil understreke behovet for at det i samarbeid med næringen snarest gjennomføres en kartlegging og en plan for oppbygging av en nødvendig verkstedskapasitet med tilhørende infrastruktur.

Komiteen er positiv til at satsingen på reiseliv i Nord-Norge og på Svalbard skal videreføres. Komiteen mener det er viktig å se på de rammebetingelser som eksisterer for næringen, og særlig om det er erfaringer fra Sverige og Finland som det er naturlig å lære av. Når det gjelder reiselivet på Svalbard, er komiteen opptatt av at begrensningene som gjøres på ferdsel skjer på bakgrunn av faglighet og med lokal forankring.

Komiteen mener at nordområdene representerer enorme muligheter med tanke på utnyttelse av de marine ressursene, blant annet når det gjelder havbruksnæringen og knyttet til videreutvikling av sjømatsektoren. Komiteen mener at forvaltningspolitikken knyttet til de marine ressursene må ha som sitt primære mål å sikre norske andeler av ressursene og bidra til bærekraftig utnyttelse av disse. Komiteen vil understreke hvordan utviklingen i marin sektor henger nøye sammen med utviklingen innen andre sektorer, og hvordan sistnevnte kan legge både muligheter og begrensninger på utviklingen innenfor det aktuelle området. I denne sammenheng vil komiteen blant annet vise til at en god infrastruktur i alle ledd er forutsetning for en konkurransedyktig norsk maritim og marin sektor.

Komiteen viser til at handelen med sjømat mellom Norge og Russland er omfattende.

Komiteen vil understreke viktigheten av at norsk sjømat har tilgang til eksportmarkeder. Sjømatnæringen er svært viktig for den økonomiske aktiviteten i området, og er avhengig av å kunne omsette produktene sine i eksportmarkeder. I 2011 var den norske sjømateksporten på hele 53 mrd. kroner. Eksporten av norsk fisk til EU-området økte med 320 pst. mellom 1991 og 2010. I bransjen har den teknologiske utviklingen skutt fart og globaliseringen har blant annet gjort fryst råstoff til en internasjonal handelsvare. I Asia produseres filetprodukter av torsk for det internasjonale markedet billigere enn hva vi kan produsere i Norge. For å sikre konkurransekraft i sjømatnæringen er det viktig å legge til rette for gode og forutsigbare rammebetingelser i nordområdene.

Komiteen vil understreke at også norske politikere har et ansvar for å skaffe best mulig markedsadgang for norsk sjømateksport. Komiteen vil vise til at USA nylig ga fri adgang til norsk laks etter lang tids press fra både laksenæring og norske myndigheter. Slike gode resultater oppnås når politikere lytter til næringens ønsker og er løsningsorienterte.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, peker på at lave tollsatser og smidig tollklarering er viktig for å gjøre norsk sjømat mer attraktiv på det internasjonale markedet. Flertallet viser til NUPI-rapporten «WTO eller EU-medlemskap? Norsk fiskerinæring og EUs handelsregime» fra 2007. Den slår fast at tollsatser har stor innvirkning på norsk fiskeeksport. Dersom Norge ikke hadde hatt tollpreferanser, ville vår eksport til EU møtt toll på 1,3 mrd. kroner i 2007. Flertallet legger til grunn at regjeringen bruker kontaktmulighetene i EU/EØS og WTO til å sørge for mest mulig effektive tollordninger.

Samferdsel

Komiteen vil understreke at en av de viktigste forutsetningene for økonomisk vekst og velstandsutvikling i nordområdene som ellers er tilstedeværelsen av tilfredsstillende infrastruktur både på land, til vanns og i luft.

Komiteen mener det må skapes større oppmerksomhet internasjonalt om Norges strategiske plassering som et sentralt knutepunkt for den økende trans-arktiske skipstrafikken mellom Europa og Asia.

Komiteen viser til tall fra den russiske atomflåten Rosatomflot om at 34 skip fraktet totalt over 820 000 tonn gods gjennom den nordlige sjørute i 2011, og at det tilsvarende tallet for 2010 bare var fire skip og 111 000 tonn gods. Komiteen merker seg uttalelser fra Rosatomflot om at den samlede vekten på gods gjennom passasjen i 2012 sannsynligvis vil overstige 1 mill. tonn, og at det i hovedsak er flytende gods, herunder gasskondensat, bulklast, ballast og laks som transporteres på ruten. Komiteen er således også kjent med at MV Nordic Barents i 2010 var det første ikke-russiskregistrerte skipet som fikk seile gjennom den nordlige sjørute med jernmalmkonsentrat til markeder i Asia, og at det norske rederiet Knutsen OAS Shipping nylig har fått tillatelse fra russiske myndigheter til frakt av LNG fra Snøhvitfeltet til Japan. Komiteen viser til anslag fra Rosatomflot om at den totale godstransporten gjennom den nordlige sjørute vil kunne øke til over 64 mill. tonn årlig innen 2020. Den nye seilingsleden vil kunne spare tid og kostnader for skipsfarten i fremtiden, og det er komiteens mening at Norge aktivt må posisjonere seg med havner og nødvendig infrastruktur i samarbeid med andre aktuelle stater for å legge til rette for mer skipstrafikk langs sjøruten. Komiteen mener at maritim sikkerhet og en forsterket polarkode er viktig i denne sammenheng.

Komiteen henstiller til Arktisk råds medlemmer å engasjere seg aktivt og innta en felles posisjon i Den internasjonale skipsfartsorganisasjonen (IMO) for å få en bindende polarkode. Når det gjelder frem-

tidig trafikk i den nordlige sjørute mellom Europa og Asia, er det viktig at slik trafikk foregår etter havretens prinsipper, og komiteen legger til grunn at russisk lovgivning er ikke-diskriminerende i sin utforming når det gjelder skipstrafikk utenfor russisk territorium.

Komiteen mener det må vurderes forsterkede krav til oljevernberedskap i arktiske farvann. Komiteen imøteser det arbeid som gjøres i Arktisk råd når det gjelder oljevern med sikte på en bindende avtale som setter standarder for beredskap og sikrer samarbeid.

Komiteen er tydelig på at det er et statlig ansvar å sikre en forsvarlig oljevernberedskap, samtidig må næringen ta sin del av oppgaven med å få på plass nødvendig infrastruktur. Komiteen mener det bør vurderes å se på et mer offensivt samarbeid om denne oppgaven mellom næring og myndigheter, der næringen i enda større grad får i oppgave å stille med utstyr og kompetanse.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, mener at oljevernberedskapen må økes langs kysten. Et av de beste bidrag for å sikre god oljevernberedskap er petroleumsaktivitet, som vil gi beredskap i alle de områder det letes etter og utvinnes gass og olje.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at en av de største miljørisikoene i nordområdene er knyttet til skipstrafikken, og er tilfreds med at det i forvaltningsplanen for Lofoten og Barentshavet ble lagt opp til en styrking av oljevernberedskapen i regionen.

Komiteen viser til at det eksisterer flere konkrete forslag og initiativer for å forbedre den landbaserte infrastrukturen i Barentsregionen fra norsk side. Det gjelder ikke minst for å knytte Norge til eksisterende toglinjer i flere av våre naboland samt utbedring av Ofotbanen mellom Narvik og Kiruna.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, mener at videre utbygging av Kirkenes som en havn for både russiske og finske aktører kan bidra til å legge til rette for eksport av norske produkter østover. En ny, fremtidig storhavn må blant annet ses i sammenheng med en mulig påkobling til finsk og/eller russisk jernbanenett.

Flertallet registrerer at Nord-Lapland Regionråd har gjennomført en forstudie med hensyn til om det er grunnlag for en jernbaneforbindelse mellom Rovaniemi og Kirkenes. Flertallet mener at denne

studien og mulighetene for en slik forbindelse må ses i sammenheng med gjennomføringen av en uavhengig, eksternt utredning om jernbaneforbindelse mellom Sør-Varanger/Kirkenes og det russiske jernbaneliknet, jf. Innst. 304 S (2009–2010) fra transport- og kommunikasjonskomiteen.

Flertallet mener at utbygging av dobbeltspor på Ofofbanen bør prioriteres ut fra næringslivets og industriens presserende behov ettersom kapasiteten er sprenget og det er interesse fra flere svenske og finske gruveselskaper om å bruke Narvik havn som utskipningshavn. Flertallet vil også vise til at Ofofbanen spiller en rolle når det gjelder godstransport fra Europa og sørlige Norge. Oppgradering av Nordlandsbanen må også vurderes fremover, slik flertallet ser det, med fokus på næringslivets behov.

Flertallet viser til rapporten «Finland's Strategy for the Arctic Region» (2010) som skisserer opp fem infrastrukturnettverk i nordlige Finland under vurdering av finske myndigheter: Den botniske korridoren (jernbane og vei mellom Sør-Sverige – Sør-Finland), Barents Link (transportkorridor mellom Nord-Finland – Nord-Sverige – Nord-Norge – Russland og videre til Den transsibiriske jernbane), Murmansk Link (jernbane og vei Murmansk – Finland), Northern Lights Route (vei- og jernbaneforbindelse mellom Norge, Sverige, Finland) og Arctic Ocean Corridor (transportkorridor for energiforsyning og industri mellom Finland til Norge og Russland). Flertallet merker seg at Finland vil utarbeide en felles strategi for utvikling av transport og logistikk-systemer i nordlige Finland, og spesielt i øst-vestdimensjonen. Når implementert vil Northern Dimension Partnership on Transportation and Logistics kunne danne grunnlaget for infrastrukturprosjekter mellom EU, Nordvest-Russland og Norge. Finland vil i økende grad kanalisere prosjekter i Arktis gjennom Den nordlige dimensjonen (EU, Russland, Norge, Island), og slik flertallet ser det vil dette kunne ha konsekvenser også for Norge.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at Samferdselsdepartementet har gitt Jernbaneverket i oppdrag å vurdere hvordan Ofofbanen kan videreutvikles. Disse medlemmer mener næringslivets behov for effektive godstransporter må være styrende for utviklingen av banen. Disse medlemmer ser en raskest mulig utvikling av banen som ønskelig for å tilrettelegge for økt næringsaktivitet i våre naboland og for å styrke Narvik som utskipningshavn for mineraler og som logistikkknutepunkt i nord. En brukerbasert medfinansiering vil kunne bidra til en raskere utvikling av Ofofbanen.

Komiteen viser til Innst. 7 S (2010–2011) fra utenriks- og forsvarskomiteen om bevilgninger på statsbudsjettet for 2011 om at «Norge burde ta initiativ til at det utarbeides en enhetlig, holistisk plan for utvikling av den regionale infrastrukturen i Barentsregionen». Komiteen mener at et norsk eierskap til et slikt initiativ kan legge premissene for videre utvikling i regionen, spesielt med tanke på at Norge i oktober 2011 overtok formannskapet i Barentsrådet for en toårsperiode og at næringsutvikling og utvikling av logistikk er prioriterte satsingsområder i dette arbeidet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, mener luftfartsstrukturen i Nord-Norge må tilpasse seg ny aktivitet og ikke være en begrensende faktor for mange lokalsamfunn, som ellers har gode forutsetninger for mer næringsaktivitet. Polarsirkelen lufthavn på Helgeland er et eksempel på et prosjekt som vil gi nye muligheter for denne delen av landsdelen. Flertallet peker videre på behovet for etablering av en øst-vest tverrflyforbindelse i nord, mellom Russland, Finland, Sverige og Norge.

Flertallet påpeker at en forlengelse av rullebanen på Kirkenes lufthavn Høybukta må tilpasses den økte næringsaktiviteten i grenseområdene mot Russland, økt petroleumsaktivitet i de østlige delene av norsk sektor i Barentshavet og de muligheter som ligger i norsk hub med havneutbygging for den Nordlige Sjørute. Høybukta spiller en viktig rolle for det russiske markedet ved utbyggingen av felles infrastruktur i de norsk-russiske grenseområdene.

Flertallet vil understreke at luftfart er en svært viktig del av dagens infrastruktur i Nord-Norge. Luftfarten vil også være viktig i fremtiden. En forlengelse av rullebanen på Kirkenes lufthavn vil kunne bli en driver for utvikling av næringsliv i denne delen av Finnmark. Dessuten vil utvidelse av Tromsø lufthavn ha stor betydning for regionen. Tromsø er aktuell som snuhavn for cruisetrafikk og byen har et voksende behov for både internasjonale avganger og innenriksruter.

Samarbeid med Russland

Komiteen registrerer at samarbeidet med Russland fremheves som et prioritert område i meldingen. Komiteen er enig i dette, og er samtidig innforstått med at Norges forhold til Russland involverer en rekke sektorer og samfunnsområder som næring, helse, energi og miljø, samferdsel, forsvars- og sikkerhetspolitikk. Norge møter også Russland i en rekke politiske fora både regionalt og internasjonalt.

Komiteen mener at Norges forhold til Russland kan karakteriseres som godt, den økonomiske samhandelen er voksende og signeringen av grenseboeravtalen og ratifiseringen av delelinjeavtalen i begge lands parlamenter vil kunne føre til mer samarbeid og utveksling. Komiteen mener Norge må arbeide aktivt for å øke samhandelen med Russland.

Komiteen viser til den brede folk-til-folk-kontakten som er etablert gjennom Barentssamarbeidet. Denne kontakten stimulerer til bygging av sivilt samfunn i regionen, og en folkelig deltakelse i samarbeidet med Russland. Barentssamarbeidets rolle som kanal for dialog med Russland er viktig både i det bilaterale norsk-russiske samarbeid og i en større europeisk kontekst.

Samtidig erkjenner komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, at uforutsigbare rammevilkår for næringslivet, korrupsjon, manglende rettssikkerhet og manglende ivaretagelse av grunnleggende menneskerettigheter som yringsfrihet og organisasjonsfrihet er fundamentale utfordringer som det russiske samfunnet står overfor. Flertallet er av den oppfatning at Norges forhold til Russland både bilateralt og multilateralt må preges av forutsigbarhet og prinsippfasthet når det gjelder disse og andre utfordringer.

Komiteen mener at Norge i likhet med Finland bør bli en pådriver i Schengen-samarbeidet for å liberalisere visumpraksis overfor Russland. Multivisumordningen som i dag praktiseres overfor Murmansk og Arkhangelsk Oblasts (såkalte pomorvisum) kan utvides til å gjelde hele Russland og med det bidra til å støtte norsk reiselivs muligheter overfor det raskt voksende russiske markedet.

Mindre ombygginger på Storskog gjennomføres nå, men det er komiteens mening at det planlagte arbeidet med en helt ny og moderne grensestasjon for å imøtekomme den sterke økningen i trafikk over grensen må starte i 2013. Komiteen vil be regjeringen om å prioritere biometriske løsninger med passautomater og kjøretøykontroll for effektiv grensepasing og å bli enige med russiske grensemyndigheter om en døgnåpen grense.

Komiteen viser til at antallet russiske statsborgere registrert som studenter ved norske utdanningsinstitusjoner ble nesten tredoblet i perioden 2003 til 2010, mens antallet norske utvekslingsstudenter i Russland kun hadde en økning på om lag 30 pst. i samme periode. Kunnskapsdepartementet og det russiske Utdannings- og vitenskapsministeriet har inngått avtale om samarbeid innen høyere utdanning, og komiteen mener Norge må etterstrebe tiltak som kan øke antallet norske studenter som enten drar på

utveksling til Russland eller tar hele gradsavhandlingene i landet.

Komiteen mener at en viktig forutsetning for å kunne utnytte de mulighetene som ligger i Russland som et stort nærmarked, er bedre språkkunnskaper og kulturforståelse. Komiteen mener det må legges til rette for et russisk språkprogram i nord som kan løfte russiskkunnskapene i landsdelen og stimulere til enda tettere kontakt mellom folk og videreutvikle samhandelen mellom landene.

Komiteen viser til at den økonomiske samhandelen mellom Russland og Norge i 2010 var på rundt 17 mrd. kroner, noe som bare utgjorde 1,37 pst. av sistnevntes totale utenrikshandel. Komiteen registrerer at Barentsregionen i 2011 var regnet som ett av de fem mest lovende regioner i verden for næringsvirksomhet. Komiteen merker seg at regjeringen vil legge frem en strategi for næringssamarbeidet med Russland i 2012. Komiteen ser frem til dette, og til tiltak som kan øke handelen med Russland.

Komiteen vil understreke betydningen av grenseregionalt samarbeid i nordområdene, og viser i denne sammenheng til at det norske Barentssekretariatet sammen med amerikanske Jefferson Institute har utviklet en indeks over grenseregionalt samarbeid som blant annet ser på utvikling innen økonomisk aktivitet, naturressursforvaltning, infrastruktur og migrasjon. Komiteen viser til at prosjektet også bidrar til informasjon om grenseoverskridende virksomheter mellom Øst-Finmark og Nordvest-Russland. Komiteen vil understreke behovet for å styrke kunnskapsnivået om Russland som en viktig faktor i arbeidet med å styrke norske aktørers posisjon i det grenseregionale samarbeidet med russisk del av Barentsregionen. Det norske Barentssekretariatet, med kontorer i Kirkenes, Murmansk og Arkhangelsk er i så måte en offentlig kunnskapsorganisasjon som gir et viktig bidrag. Informasjonsarbeid gjennom Barents Observer og journalistnettverk på kryss av grensene bidrar til kunnskap om grenseoverskridende virksomheter mellom Nord-Norge og Nordvest-Russland.

Næringsstrukturen i Nord-Norge består i hovedsak av små og mellomstore bedrifter spredt over store avstander. Samtidig viser komiteen til at det stort sett er små og mellomstore bedrifter som har etablert seg i Nordvest-Russland de senere år. Det er etter komiteens mening særlig viktig at informasjonskravet overfor små og mellomstore bedrifter, som ofte har begrensede administrative kapasiteter, holdes på et nivå som ikke medfører konkurransevrikkende effekter overfor næringsliv i nabolandene.

Komiteen forutsetter at regjeringen løpende vurderer utfordringer og problemer for Norwegian and Russian Education and Research Consortium for

International Business Development in the Energy Sector (NAREC) som ble etablert i 2010.

Komiteen viser til at den økonomiske utviklingen i Russland i de senere år har medført økt kjøpekraft for den russiske befolkning, noe som også medfører økning i antall russiske turister i en rekke land. Komiteen merker seg imidlertid at antallet russiske turister til Norge i 2009 og 2010 falt med henholdsvis 33 pst og 9 pst fra året før. Komiteen registrerer i denne sammenheng russiske turistmyndigheters oppfatning av at promoteringen av Norge og norske turistdestinasjoner i Nordvest-Russland fremdeles er på et lavt nivå. Det er komiteens mening at regjeringen i samråd med norsk turistnæring og Innovasjon Norge bør utarbeide konkrete tiltak for å øke antallet russiske turister i Norge.

Komiteen viser til tidligere behandling av Meld. St. 11 (2009–2010), hvor komiteen i Innst. 346 S (2009–2010) uttalte:

«Komiteen mener atomsikkerhetssamarbeidet er et godt eksempel på hvordan Russland og Norge har utviklet et stadig bedre samarbeid til gjensidig nytte for begge parter.

Komiteen mener videre at så lenge det finnes atomaktivitet og potensielle forurensingskilder i våre nærrområder, er det i norsk interesse å ha et nært samarbeid med Russland på atomsikkerhetsområdet. Komiteen ser det likevel på sikt som naturlig å legge til grunn at Russland selv må ta hovedansvaret for det videre arbeidet med atomsikkerhet.»

Komiteen registrerer at Russland har startet vesentlig nybygging av atomdrevne ubåter som skal stasjoneres ved basene på Kolahalvøya mellom Murmansk og grensen til Norge. Samtidig planlegges det for flere atomdrevne overflatemarinefartøyer, nye atomdrevne isbrytere og endog flytende atomkraftverk for bruk i arktiske strøk. Dette stiller nye og økte krav til beredskapsarbeidet. Brannen på atomubåten Jekaterinburg utenfor Murmansk i desember 2011 viser med all tydelighet viktigheten av en grenseoverskridende styrking av atomberedskapen. Komiteen er svært lite tilfreds med at det ikke fra russisk side ble iverksatt noen form for varslingsforbindelse med brannen. Komiteen forventer at regjeringen fortsetter å følge opp denne hendelsen med Russland, og sørger for at de avtalesystemer som eksisterer mellom Norge og Russland om varslingsforbindelse også følges opp.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, ber regjeringen omprioritere deler av midlene i atomhandlingsplanen fra bistandsbaserte støtteprosjekter til en styrking av det norsk-russiske atomberedskapssamarbeidet i nord.

Forsvar og sikkerhet

Komiteen merker seg at regjeringen legger et utvidet sikkerhetsbegrep til grunn i sikkerhetspolitikken i nordområdene. Komiteen mener at fredelig sameksistens, samhandling og økonomisk samarbeid bør prege sikkerhetsdialogen i nordområdene, og at ingen av de arktiske statene er tjent med et «militært kappløp mot nord». Komiteen er således også enig med regjeringen i viktigheten av å unngå en militarisering av nordområdene utover suverenitetshevdelse.

Komiteen vil understreke at tilstedeværelse og stasjonering i hele nordområdene med luft-, sjø- og bakkekapasitet må være en helt sentral del av nordområdepolitikken, og norsk suverenitetshevdelse i områdene må sikres. Komiteen mener at Norges sikkerhetspolitiske troverdighet, som forvalter av store naturressurser i det geografiske ytterpunktet i Europa er viktig, og dette forutsetter et sterkt og balansert nasjonalt forsvar.

Komitees flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti mener imidlertid at det er en stor ubalanse mellom materiell, personell, infrastruktur og øving i Forsvaret. For Hæren innebærer dette som et minimum å besitte en komplett og troverdig brigadepotasitet, med evne til å løse oppdrag i hele konflikt-spekteret. Flertallet viser til komiteens merknader om dette i Innst. S. nr. 318 (2007–2008), jf. St.prp. nr. 48 (2007–2008) Et forsvar til vern om Norges sikkerhet, interesser og verdier.

For å sikre suvereniteten, samt møte økte krav til beredskap i nord, bør det etter komiteens oppfatning vurderes hvordan man kan øke norsk isbryterkapasitet.

Komiteen vil videre understreke at Norge aktivt må bygge allianser med allierte og likesinnede land og ta i bruk et bredt arsenal av politiske og økonomiske virkemidler for å styrke eksisterende samarbeid.

Komiteen mener at forsvarssamarbeidet mellom Norge og Russland må videreutvikles, blant annet gjennom Incidents at Sea-avtalen, felles pomorøvelser og samtrenting. Andre arktiske stater bør trekkes aktivt inn i dette samarbeidet der hvor dette er naturlig.

I denne sammenheng er komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre, av den mening at det også burde vurderes å opprette en sirkumpolær sikkerhetspolitisk dialog. En slik sikkerhetspolitisk dialog bør også kunne håndtere andre spørsmål knyttet til sikkerhet utover det rent militære.

Et annet flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, viser til rapporten «A New Security Architecture for the Arctic – An American Perspective» (januar 2012) utarbeidet av Center for Strategic and International Studies (CSIS) i samarbeid med Norges forskningsråd og Institutt for forsvarsstudier. Flertallet registrerer at mens det i noen fora har vært diskusjoner om sikkerhetssamarbeid i Arktis, så har disse diskusjonene hatt preg av og vært mer fokusert på hva man ikke kan diskutere enn hva man kan og bør diskutere.

Flertallet registrerer rapportens henvisning til at Russland er i ferd med å bygge opp en egen arktisk brigade for krigføring i arktiske strøk, og at den motoriserte infanteribrigaden i Pechenga er den første del av denne utviklingen. Samtidig er det fra russisk side også kommet signaler om at man vil utplasere fallskjermtropper fra den arktiske Spetsnaz-brigaden i området.

Komiteen viser til at delelinjeavtalen mellom Norge og Russland er et eksempel på en fredelig løsning på en arktisk konflikt som har gått over mange tiår. I denne sammenheng vil komiteen vise til at ikke alle arktiske grensekonflikter er løst, herunder USAs konflikt med Canada over territorier i Baffinhavet og Nordvestpassasjens status, samt den russiske Dumaens manglende ratifisering av den maritime avtalen om Beringhavet med USA fra 1990. Komiteen er også kjent med at det eksisterer flere motstridende nasjonale krav til utvidelse av kontinentalsokkelen gjennom FNs Havrettkommisjon, UNCLOS. Russland gjør krav på utvidelse av kontinentalsokkelen via Lomonosovryggen helt til Nordpolen, og andre land mener også at Lomonosovryggen er en forlengelse av deres kontinentalsokkel. Komiteen vil understreke viktigheten av å unngå unilaterale krav om kontinentalsokkel utenfor UNCLOS da dette vil undergrave det institusjonelle rammeverket for konfliktløsning knyttet til maritim avgrensning i nordområdene.

Komiteen viser til at rundt 50 pst. av den sirkumpolare regionen er innenfor territoriet til medlemmer av NATO. Komiteen mener at det ikke trenger å være motstridende interesser mellom suverenitetshevdelse i Arktis gjennom NATOs artikkel 5, og det å videreutvikle det sivile-militære samarbeidet med Russland. NATOs Peace and Security Program kan blant annet bidra til deling av informasjon knyttet til klimaendringer, søk og redning samt kriseberedskap. Slik komiteen ser det er den store variasjonen i de arktiske landenes kartdata en kilde til mulig konflikt og konfrontasjon, og der hvor det ut fra etterretnings- og fagmilitære hensyn er tilrådelig å nedgradere slik data om seilingsleder, seismikk og

geologi, vil dette kunne bidra til økt sikkerhet for maritim trafikk i området.

Manglende satellittdekning i Arktis kan medføre utfordringer knyttet til søk og redningsoperasjoner, og komiteen registrerer CSIS-rapportens henvisning til at det russiske globale satellittnavigasjonssystemet GLONASS kan bli den eneste formen for kommunikasjon i området.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre, viser til CSIS-rapportens konklusjoner om å opprette et eget Kystvaktforum i Arktis etter modell av henholdsvis North Atlantic Coast Guard Forum og North Pacific Coast Guard Forum. Et slikt forum vil, slik flertallet ser det, kunne utvikle et aktivt samarbeid mellom private selskaper, petroleumsnæringen, shippingindustrien og cruisefarten.

Regionalt og internasjonalt samarbeid

Komiteen viser til at en rekke arktiske land har lansert egne nordområdestrategier de senere årene, og at disse har ulike fokus og prioriteringer. Komiteen viser videre til at det siden 2004 er etablert nordområdedialoger med en rekke land, og at noen av de vanligste temaene som har blitt tatt opp har involvert klima, skipsfart og naturressursforvaltning.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, ber regjeringen overfor Stortinget vurdere å legge frem en evaluering av nordområdedialogene.

Komiteen mener at det bør settes i gang et arbeid for å sikre koordinering av prosjekter og mandater med hensyn til de ulike organisasjonene som er etablert i nordområdene. Komiteen mener videre at arktiske problemstillinger som krever internasjonale løsninger fortrinnsvis bør løses innenfor rammen av Arktisk Råd. Komiteen er positiv til å ta inn nye permanente observatører i Arktisk Råd, under forutsetning av at det kun er de åtte arktiske statene som har beslutningsrett.

I denne sammenheng vil komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre, påpeke at Kina har en rekke interesser i Arktis, og faren ved å utelukke dem er at landet vil ta opp sine problemstillinger i andre organisasjoner eller gjennom bilaterale forhandlinger.

Komiteen er av den oppfatning at Arktisk Råd i tiden fremover bør prioritere arbeidet med maritim sikkerhet i arktiske farvann og oljevernberedskap. Komiteen vil peke på at fravær av en internasjonal forpliktende klimaavtale har negative konsekvenser

for Arktis. Men samtidig er det forhold som de arktiske statene selv kan gjøre noe med når det gjelder is-smelting og luftforurensning. Et slikt forhold er avbrenning av gass i Russland som har svært negative miljøkonsekvenser i arktiske strøk. Denne type forurensningsspørsmål mener komiteen med fordel kan løstes opp på et høyt politisk nivå i Arktisk Råd.

Komiteen mener Arktisk Råd må bli en tydeligere organisasjon med tanke på aktuelle problemstillinger. Det gjøres mye godt arbeid i de ulike deler av organisasjonen. Men komiteen mener Arktisk Råds formannskap og dermed hele organisasjonen blir for usynlig. Samtidig må det være mer fleksibilitet enn det som oppnås ved kun å ha ministermøte hvert annet år. Komiteen er tilfreds med at det på Arktisk Råds ministermøte i Nuuk i mai 2011 ble besluttet å opprette et permanent sekretariat i Tromsø. Likeledes ble det undertegnet en avtale om søk og redning i Arktis. Denne type avtale er den første i sitt slag, og komiteen ser frem til at også andre utfordringer i Arktis kan løses med tilsvarende avtaler. Komiteen vil særlig peke på oljevern som et område der det er avgjørende at det er et fungerende samarbeid mellom de arktiske land.

Komiteen er tilfreds med at regjeringen ser verdien av å styrke den parlamentariske dimensjonen innen arktisk samarbeid.

Komiteen mener at etablering av et ressurs og kompetansesenter for sikkerhet og beredskap i nordområdene (RКСN) vil kunne befeste Norge som verdensledende på SAR (Search and Rescue). RКСN vil være et logistikk- og utdanningssenter for sikkerhet, redning og beredskap i nordområdene.

Komiteen viser til at Norge gjennom Schengen-avtalen siden 2010 har deltatt i EUs fond for de ytre grenser, det såkalte Yttergrensefondet og at Politidirektoratet har ansvaret for forvaltningen av fondet på norsk side. Komiteen mener at Norge må være en aktiv partner i dette samarbeidet og utnytte de midler og ressurser som stilles til rådighet gjennom fondet med hensyn til grensekontroll og visumsarbeid.

Komiteen støtter forslaget om å utarbeide en ny politisk erklæring for Barentssamarbeidet. Det er viktig at arbeidet her oppfattes som relevant av befolkningen i regionen og at man klarer å engasjere innbyggere, næringsliv, sivil sektor og regionale myndigheter i et praktisk arbeid for å fremme samarbeid og utvikling. Komiteen viser til at Norge finansierer 62,5 pst. av virksomheten til det Internasjonale Barentssekretariatet, og at Russland, Sverige og Finland bidrar med 12,5 pst. hver.

Utdanning og kompetansebygging

Komiteen har allerede pekt på behovet for målrettet arbeid med å skaffe kompetanse til viktige vekstnæringer i Nord-Norge. Komiteen har likeledes understreket viktigheten av utdannings samarbeidet med Russland.

Komiteen mener det er viktig å ha et bredere arktisk perspektiv på utdannings- og forskningssamarbeid enn bare det norsk-russiske. Komiteen har merket seg det gode arbeidet som gjøres gjennom University of the Arctic og mener det arbeidet som gjøres gjennom dette nettverket på en kostnadseffektiv måte bidrar til mer kunnskap om viktige utfordringer i Arktis og viktig nettverksbygging.

Komiteen har merket seg at i meldingen slås det fast at kunnskap er navet i nordområdepolitikken og støtter det arbeidet som gjøres for å bidra til systematisk bygging av kunnskap og kunnskapsinfrastruktur ved universitetene, høyskolene og andre kunnskapsmiljøer. Komiteen er enig i at arbeidsdeling, samarbeid, kritisk masse og kvalitet er stikkord for det videre arbeidet på dette området.

Komiteen mener at den manglende tilgang på kvalifiserte ingeniører er et kritisk punkt både for landet som helhet og for Nord-Norge spesielt. Fra bedriftenes side pekes det på at selv om ingeniører kan rekrutteres fra hele verden, er det ønskelig at en betydelig andel rekrutteres fra landsdelen.

Komiteen har merket seg at de siste årene har kapasiteten ved ingeniørutdanningen ved Høgskolen i Narvik og Universitetet i Tromsø vært større enn rekrutteringen til ingeniørstudiene. Komiteen mener derfor at styrking av rekrutteringsarbeidet fra videregående skole og oppover er viktig.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, mener at sterk satsing på kompetanseheving og en god og kunnskapsfokustert utdanningssektor er den viktigste prioriteringen for å sikre en bærekraftig vekst, og derigjennom varig velferd i nord. Befolkningen i de tre nordligste fylkene har lavere utdanningsnivå enn gjennomsnittet av befolkningen.

Flertallet vil videre vise til behovet for å styrke russisk språk- og kulturkompetanse i nord som døråpner for økt eksport og handel på tvers av landegrensen og som et viktig tiltak for å styrke den mellomfolkelige kontakten.

Flertallet mener at tett samarbeid mellom grunnskoler og videregående skoler, samt botilbud og velferdstilbud for borteboende elever, kan være viktige tiltak i en landsdel med høyere frafall i videregående skole enn landsgjennomsnittet.

Nordnorske utdanningsinstitusjoner må i rollen som regional utviklingsaktør etter flertallets

mening bidra til å utvikle nye studietilbud i takt med arbeidslivets behov og legge til rette for flere desentraliserte studietilbud slik at flere kan ta utdanning og etterutdanne seg i kombinasjon med jobb der man bor.

Flertallet etterspør utvikling av en kunnskapsstrategi for Nord-Norge som kan gjøre landsdelen bedre rustet til å gripe de mulighetene som økt aktivitet innen olje-, gass- og mineralnæringen vil gi for økonomisk vekst, arbeidsplasser og bosetting. Flertallet viser til at frafallet i videregående skole for gutter i Finnmark i dag er på 70 pst., og at kun 35 pst. av elever og lærlinger fullfører skolen på normert tid. Den samlede fullføringsprosenten i Finnmark, inkludert dem som bruker mer enn fem år på å fullføre, er på 50 pst. Dette er 20 pst. lavere enn landsgjennomsnittet. For Nordland og Troms er situasjonen noe bedre, men også her er fullføringsprosenten under landsgjennomsnittet. Flertallet viser til at mangel på interessante læreplasser, lange avstander og det at mange elever må flytte tidlig hjemmefra for å gå på skole, ofte trekkes frem som forklaring på det høye frafallet spesielt i Finnmark.

Flertallet viser til at Nord-Norge også scorer lavt på fylkesstatistikken over andel av befolkningen som har høyere utdanning. Alle de tre nordligste fylkene ligger under landsgjennomsnittet både for de med 1–4 års høyere utdanning og for de med mer enn 4 års høyere utdanning. I Nordland har kun 3,4 pst. av befolkningen mer enn fire års høyere utdanning, noe som er lavest i landet.

Flertallet ser det som en sentral utfordring å motivere flere nordnorske ungdommer til å fullføre videregående skole og skaffe seg videre utdanning som er relevant for arbeid innen olje-, gass-, mineral-, fornybar energi-, fiskeri- eller reiselivsnæringen. Nord-Norge har store muligheter, men også betydelige utfordringer, i å sikre at lokal ungdom utdannes og rustes til å bidra til og nyte godt av ringvirkningene som økt fremtidig næringsaktivitet vil medføre. Flertallet viser til at sentrale næringsorganisasjoner som OLF og NHO lenge har uttrykt bekymring over mangel på lokal kompetent arbeidskraft i nord. Flertallet er positiv til at regjeringen har satt i gang et nasjonalt 3-årig prosjekt kalt «Ny GIV», som har som formål å få flere ungdommer til å fullføre videregående skole. Flertallet håper prosjektet vil gi merkbare resultater, men mener det trengs flere virkemidler for å nå de ønskede resultater raskt nok, spesielt i Finnmark. Flertallet mener det er behov for en egen kunnskapsstrategi for Nord-Norge som del av nordområdesatsingen. Strategien bør ha som formål å heve fullføringsprosenten i videregående skole til landsgjennomsnittet og øke det generelle utdanningsnivået i landsdelen, for slik å kunne møte fremtidig behov for kompetent arbeidskraft og sikre

lokale ringvirkninger av økt næringsaktivitet i landsdelen.

Den økte aktiviteten i Barentshavet og de mange nye bedriftsetableringene i Nord-Norge har ført til et stort og voksende behov for ingeniører. Dette kan gi et helt annet perspektiv på sysselsettings- og utviklingsmuligheter for ingeniørstillinger i Nord-Norge. Komiteen er blitt informert om betydelig økt interesse for ingeniørstudiene ved lærestedene i Narvik og Tromsø, noe som over tid vil kreve økte bevilgninger til studieplasser, lærerstillinger og annen infrastruktur. Komiteen vil be regjeringen om å følge denne utviklingen nøye og å bidra med målrettede tiltak og nødvendige bevilgninger for å videreutvikle og styrke de eksisterende kompetansemiljøene.

Komiteen vil fremheve fire områder som bør prioriteres i det videre arbeidet: styrking av samarbeidet mellom utdanningsinstitusjonene i Nord-Norge, styrking av de desentraliserte utdanningstilbudene, utvikling av et tettere samarbeid mellom industrien, de nasjonale forskningsinstitusjonene og kompetansemiljøene i Nord-Norge og styrking av arbeidet med å skape et større tilfang av internasjonale studenter.

Komiteen har merket seg at rekrutteringen til den maritime utdanningen og antallet som har gjennomført maritim fagutdanning innen yrker til sjøs og på land har vist en meget positiv utvikling de senere årene. Petroleumsvirksomheten i Barentshavet vil øke etterspørselen etter denne typen personell. Komiteen vil derfor understreke betydningen av at dette arbeidet fortsettes og styrkes.

Komiteen støtter anskaffelse av nytt isgående forskningsfartøy. Komiteen mener det er viktig at dette prosjektet realiseres så snart som mulig.

Svalbard har markert seg som et svært egnet sted for forskning og høyere utdanning. Dette mener komiteen må fortsette. Universitetscenteret på Svalbard (UNIS) må sikres nødvendige rammevilkår.

Urfolk

Komiteen mener det er viktig at utviklingen i nord oppleves som positiv for hele befolkningen, inkludert urfolk. Komiteen er opptatt av at de eventuelle konflikter og interessemotsetninger som eksisterer og som vil oppstå, som en følge av utbygging av ny infrastruktur eller iverksetting av ny næringsaktivitet, må søkes løst gjennom dialog og forhandlinger. Slik konfliktløsning må være inkluderende, og komiteen har merket seg at meldingen legger opp til å sikre nødvendig deltakelse fra urfolksorganer i prosesser og beslutninger som berører urfolk. Komiteen er opptatt av at mulige konflikter identifiseres og håndteres, og ikke skaper unødige usikkerhet og manglende fremdrift.

Komiteen ser positivt på at det internasjonale samarbeidet styrkes for å få kunnskap om hvordan livsgrunnlaget til urfolk endres som følge av klimaendringene. Komiteen mener det er viktig at økt næringsaktivitet i urfolksområder også vil gi arbeidsplasser til urfolk.

Komiteen merker seg at det skal startes et grenseoverskridende kunnskapsprogram for samisk tradisjonskunnskap i de nordiske land og Russland.

Komiteen har merket seg at urfolk er integrert i meldingen på en rekke områder, og slutter seg til regjeringens mål om å legge til rette for at urfolk skal ha gode vilkår for å delta i prosesser og medvirke til planlegging, beslutninger, forvaltning, overvåking og forskning for å kunne nyttiggjøre seg de muligheter den framtidige utvikling i nord kan gi. Sett i et sirkumpolart perspektiv har alle de åtte arktiske statene og EU omtalt urfolk i sine arktiske (nordområde-) strategier om enn i varierende grad. Urfolkenes evne og muligheter til å kunne møte de utfordringer framtidige klimaendringer, økt industrialisering og transport og geopolitiske endringer vil medføre i Arktis, vil for en stor grad avhenge av den beskyttelse og det handlingsrom for tilpasninger og utvikling de respektive stater gir sine urfolk. Det omfatter også oppbygging og utvikling av urfolkenes kapasitet og kompetanse til å møte slike utfordringer.

Kunnskap er navet i Norges nordområdestrategi. Det omfatter også urfolk. Komiteen viser til at det i regjeringens nordområdestrategi av 2009 kapittel 7 er fremmet fem tiltak for en positiv kunnskaps-, kapasitets- og kompetanseutvikling. Det omfatter dokumentasjon av samisk tradisjonskunnskap, etablere et program for kulturbasert næringsutvikling,

utvikle etiske retningslinjer for økonomisk virksomhet i nord, utvikle digital infrastruktur for urfolks språk og styrke samiske institusjoners kapasitet og kompetanse, herunder gi støtte til realisering av et samisk utrednings- og kompetansesenter på Kola, Russland (jf. kap 3.5 i meldingen). Tiltakene etiske retningslinjer og digital infrastruktur for urfolksspråk er ennå i en søknadsfase, og det er viktig at også disse iverksettes snarest. Gjennom et forprosjekt er Samisk kompetansesenter på Kola etablert og godkjent (registrert) av regionale myndigheter i Murmansk fylke. Det har så langt ikke oppnådd finansiering, og komiteen framhever betydningen av at senteret sikres en framtidig finansiering av sin virksomhet. For øvrig mener komiteen at det foreligger et framtidig potensial for utvikling av både kunnskap og moderne arbeidsplasser i et sterkere samarbeid mellom urfolk på tvers av landegrensene i et sirkumpolart perspektiv. Innovasjon og entreprenørskap sett i et grenseoverskridende urfolksperspektiv er viktige innfallsvinkler i utviklingen av urfolksamfunnene.

Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og ber Stortinget gjøre slikt

vedtak:

Meld. St. 7 (2011–2012) – om nordområdene. Visjon og virkemidler – vedlegges protokollen.

Oslo, i utenriks- og forsvarskomiteen, den 11. april 2012

Ine M. Eriksen Søreide

leder

Morten Høglund

ordfører